

Культура України в XVI столітті

Підготувала

Гуринович Катерина

8-А клас

Умови для розвитку культури

□ Негативні:

- 1) Падіння Візантійської імперії в XV столітті
- 2) Відсутність власної української державності
- 3) Зростаюча загроза полонізації та покатоличення після укладення Люблінської унії 1569р.
- 4) Татарська агресія

Умови для розвитку культури

□ Позитивні:

- 1) Технічний і технологічний прогрес
- 2) Виникнення та розвиток власного друкарства
- 3) Поява на історичній арені козацтва

Умови для розвитку культури

- В умовах панування поляків на українських землях важливо було зберегти самобутність української культури.
- Культурний процес в Україні розвивався у взаємодії з культурними процесами Росії, Білорусії, Литви, Польщі і Угорщини.

Основні ідеї і теми

- Боротьба проти всіх різновидів гноблення українського народу
- Звернення до козацького ідеалу
- Героїчна боротьба з турецько-татарською агресією.

Розвиток української мови

- Від часів Київської Русі тривала традиція застосування двох літературних мов: книжної староукраїнської мови (у другій половині XVI століття її називали простою мовою) та українського різновиду церковнослов'янської мови – мови слов'яноруської.

Мова

Княжна староукраїнська проста
Документи, полемічні та
ораторсько-проповідницькі
твори, повчальна поезія,
літописи

Церковнослов'янська
(слов'яноруська)
Церковні книжки

Переклади простою мовою церковних текстів

- Пересопницьке євангеліє (1556-1561pp)- перша відома книга Святого Письма тогочасною книжною українською мовою.

У пам'ятці засвідчено фонетичні, граматичні, лексичні й синтаксичні особливості живої української мови XVI століття. На Пересопницькому Євангелії складає присягу президент України. Назва походить від м. Пересопниця (зараз Рівненська область)

СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ

СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ

СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ
СВЯТЫЙ ДУХЪ СЪЗДАЮЩИЙ

Розвиток освіти і друкарства

□ Освіта

Школи існували при церквах і монастирях. Перша українська школа виникла у 1546 році у Львові як приватний заклад. Учні навчалися читати, писати, отримували початкові знання з літератури, теології.

Освіта

- Протестантські школи
- Єзуїтські школи та колегіуми, головну мету діяльності вони вбачали в наверненні якомога більшої кількості українців до католицької віри
- 1576р.- острозький культурно-освітній осередок з ініціативи Василя-Костянтина Острозького. Історія створення школи пов'язана з ідеєю створення перекладу та друку Біблії слов'янською мовою. Для цього Острозький запросив до себе видатних освічених людей того часу. Саме вони на чолі з ректором Герасимом Смотрицьким підняли школу до рівня академії, яка проіснувала майже 100 років

Освіта

- 1578р.- створено в Острозі слов'яно-греко-латинська академія. Викладалися «сім вільних наук» (граматика, риторика, діалектика, арифметика, геометрія, астрономія і музика)- перша вища школа в Україні та на східнослов'янських землях. Перший ректор - Герасим Смотрицький. Серед вихованців академії були Максим (Мелетій) і Степан Смотрицькі, сини ректора; Петро Конашевич-Сагайданий, Йов Борецький.

Освіта

- Братські школи (перша-при Львівському братстві 1586 року), бібліотеки, друкарні. В хві столітті в Україні з'явилося біля 30 братських шкіл (Львів, Київ, Луцьк та інші). Навчалися діти всіх станів. Утримувалися коштом братств. Незаможні діти навчалися безкоштовно. Вивчали церковнослов'янську та книжну українську мови, грецьку та латину. Опановували «сім вільних наук»

Освіта

- 1615р.- Київська братська школа, заснована архімандритом Києво-Печерської лаври Єлисеєм Плетенецьким. Першим ректором був Йов Борецький. 1631р. Виникає ще одна школа – Лаврська, заснована архімандритом Києво-Печерської лаври Петром Могилою. Незабаром Лаврську школу було об'єднано з Київською братською. Об'єднана школа почала діяти у у 1632р. Так постала Києво-Могилянська академія. З 1701р. Отримала статус академії. Це вищий навчальний заклад, де навчалися 12 років. Кількість предметів перевищувала 30. Основу навчальних предметів складала ті ж самі «сім вільних наук». Вивчали мови: книжну українську, церковнослов'янську, грецьку, латину, польську. Тривалий час була єдиним вищим навчальним закладом для всіх станів України, східної Європи та православного світу.

Книгодрукування

- У зв'язку з розвитком освіти і науки зріс попит на книги. Українським першодрукарем вважають Швайпольта Фіоля, який у 1491р. у Кракові заклав першу українську друкарню. Першим відомим друкарем на українських землях вважається Іван Федорович (Федоров). Він переїхав із Москви у Львів, організував там друкарню.

Книгодрукування

- 1574р. – у Львові Іван Федорович видав друкований підручник для навчання «Буквар» і богослужєбну книгу «Апостол».
- Потім на запрошення князя Острозького Федорович переїхав до м.Острога, де надрукував майже 300 видань, серед яких: 1581р. – в Острозі – «Острозька Біблія» – шедевр поліграфічного мистецтва, перше повне друковане видання Біблії церковнослов'янською мовою.

Книгодрукування

- У першій половині XVII століття найбільшим центром книгодрукування в Україні стала друкарня Києво-Печерської лаври, заснована в 1615р. Єлисеєм Плетенецьким. Першу книгу там було видано в 1616 році. Друкувалася богословська література, словники, календарі, праці з історії. Найуспішніше видання – «Требник» Петра Могили.
- В XVII ст. в Україні працювало біля 40 друкарень.

Книгодрукування

- Перші друковані українські книжки – «Граматики»:
  - 1) Підручники для вивчення мов – «Адельфотес» (1591, Львів) та граматика словенська Лаврентія Зизанія (1596, Вільно)- перша граматика церковнослов'янської мови на східнослов'янських землях, «Лексис» Лаврентія Зизанія (перший український друкований словник).
  - 2) «Граматика» Мелетія Смотрицького (1619, м.Ев біля Вільно)
  - 3) «Лексикон словенороський» Памви Беринди 1627р.(словник)

Мова і література

- В XVI – XVII столітті формується українська літературна мова. В літературному процесі можна виділити два напрямки: народна словесність (пісні, казки, билини, які оспівували боротьбу українського народу проти загарбників, прославляли чесність і працелюбність) та письмова література.

Усна народна творчість

- Розквіт українського епосу: дум, балад, історичних пісень.
- Думи: «Маруся Богуславка», «Втеча трьох братів з города Азова», «Самійло Кішка» - козацький епос. У них відобразилися тяжкі бідування та злигодні українського народу, спричинені турецько-татарською навалою. Виконавці – кобзарі (бандуристи, лірники)
- Родинно-побутова, лірична, жартівлива пісня. Піснярка Маруся Чурай.

Книжна література

- Пожвавлення розвитку української літератури через взаємовплив книжних традицій та усної народної творчості, що призвело до появи нових жанрів і форм, зокрема драми й лірики. Поява латино і польськомовних творів, які знаходились під впливом ідей Західноєвропейського Відродження.

Книжна література

- Латиномовний поет Севастьян Кленович – поема «Роксоланія», яка розповідає про історію України, її природу, міста, звичаї народу, господарське життя.
- Письменник, публіцист і оратор Станіслав Оріховський-Роксолан – «рутенський Демосфен» – філософські, історичні й публіцистичні твори.

Полемічна література

- Числені публіцистичні твори, що стосувалися церковно-релігійного життя й, зокрема, проблеми унії православної і католицької церков. Відомо біля 60 полемічних творів цього періоду. Ідейний зміст спрямований проти полонізації, насадження католицизму і унії.

- Письменники-полемісти, що відстоювали права рідної церкви, протидіяли насадженню католицизму й уніанства:
  - 1) Герасим Смотрицький «Ключ царства небесного» (1587, Острог)
  - 2) Мелетій Смотрицький «Тренос» («Плач», 1610) – плач Церкви-України, покинутої та зневаженої власними дітьми.
  - 3) Іван Вишневецький «Послання до єпископів»

Релігійна література

- Під наглядом м. Могили вийшов «Требник» для дітей і богослужіння.

